

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Feest in Abrahams tent (Genesis 24)

Lachen en lachen is twee

't Was feest in de tent van Abraham: de kleine Izaäk was zo groot geworden, dat hij niet langer bij zijn moeder aan de borst behoefde te drinken: dié tijd was nu definitief voorbij, en dat moest gevierd worden!

Iedereen in Abrahams „huis” — en dat waren er heel wat! — feestte mee.

Iedereen — op één na. Sara zag het: de zoon van Hagar, de Egyptische, dien zij Abraham gebaard had, spotte. De verteller is in feite nog veelzeggender: hij... LACHTE. De lach kwam al zo vaak ter sprake: bij Abraham, bij Sara en bij hun zoon: dit woord gaf Izaäk zijn naam — hij/men zal lachen.

Ismaël lachte dus ook. Maar blijkbaar niet omdat hij in de feestvreugde deelde. Hij zag het hele gedoe aan en lachte, spottend, meesmuilend: wat een toestand, wat een drukte — en dat om zo'n kleine snotneus met zo'n stokoude vader en moeder...

Sara zag het en ze reageerde onmiddellijk: Abraham, jaag die slavin met haar zoon weg. De namen komen haar niet over de lippen. En de daad is aan Abraham: weliswaar is Hagar weer Sara's slavin (Gen. 16 : 6), maar Ismaël is Abrahams zoon.

Een kinderachtige reactie van Sara? Ingegeven door platvloerse, nauw verholten jalouzie? In de commentaar van dr A. van Selms heet het: „Sara is jaloers, hard en heerszuchtig”. Meestal wordt dan ook nog even Gen. 16 erbij gehaald: de voorbarigheid van Abram en Sarai, die God een handje meenden te moeten helpen bij de vervulling van de belofte. Oftewel Abram en Sarai op een dieptepunt van ongelof — de zwarte bladzij uit het leven van de vader (en moeder) aller gelovigen... En de tragedie is dan, dat Hagar en Ismaël er tenslotte de dupe van worden...

Om te huilen...

Ja, weet u: wanneer iemand aan

DOOR
E. R. POSTMA
EINDHOVEN

de hand van de langdurige kinderloosheid van Abraham en Sara of van Izaäk en Rebecca beweert: je moet maar veel bidden en sterk geloven — dan komen de kindertjes wel, dan zijn we terecht verontwaardigd. Maar we maken een even grote blunder als we bladzij na bladzij de vader en moeder aller gelovigen (Rom. 4 : 16 v.v.; Hebr. 11 : 11) op hun geloof aan het keuren zijn (met welk recht??) en als we pagina na pagina niet gespits zijn op Góds werk, op zijn heilsgeschiedenis, waar wij uiteindelijk zelf bij betrokken zijn!

Abraham en Sara — om ons daartoe te beperken — zijn een mensenleven lang kinderloos geweest, tot het menselijkerwijs gesproken volslagen hopeloos was. Ze leefden in een vreemd land waarvan ze geen vierkante meter in eigendom hadden. Ze taalden niet naar de vruchtbaarheidsgoden van Haran en Ur (vgl. Hebr. 11 : 15) noch naar die van Kanaän. Ze

sleten hun dagen en jaren in hun tent, en ondanks Gods beloften (een gróót volk), bleven ze kinderloos. Wat zullen ze daarover gepraat en daaronder geleden hebben... En hoe moesten ze hun emigratie, sterker nog: hun God verdedigen alleen al tegenover hun personeel? Die zullen er wel geen heil meer in hebben gezien! En God liet dat al die jaren zo... zèlf zette Hij Zijn goede naam op het spel.

Onnavolgbaar?

Abraham en Sara probeerden God te volgen.

Eerst wordt de vaderloze Lot — halfwees — door God uitgeschaakt als mogelijke erfgenaam (Gen. 13 : 14 v.v.).

Oppert Abraham later, dat Eliëzer, zijn major domus, zijn erfgenaam zal worden, dan zegt God hem: deze zal niet uw erfgenaam zijn, maar uw lijfelijke zoon, die zal uw erfgenaam zijn (15 : 4).

Een laatste mogelijkheid is Hagar: misschien zal ik uit haar gebouwd worden, zegt Sara. Wat een geloof, wat een liefde toont Sara hier: zelf treedt ze terug ten behoeve van Abraham en Gods belofte. Maar nee, zegt God, uw vrouw Sara zal u een zoon baren (17 : 19). Je moet zoiets maar geloven als je 99 respectief 89 jaar oud bent...

Drie mogelijkheden afgesneden, één onmogelijkheid beloofd. Maar dat is wel de uitzonderlijke weg, die God in dit uitzonderlijke geval gaat. Of liever: waarop Hij Abraham en Sara doet gaan. Een weg die zij gaan in onwrikbaar geloof.

De weg van het wonder

Een wonderlijke weg koos God — de weg van het wonder.

Het ging Hem er blijkbaar om, dat zelfs de mensen van nú zouden zien en weten, dat de geboorte van Izaäk, van het volk Israël, van de Messias, en daarmee ook de geboorte van de gemeente van Jezus Christus zijn scheppingswerk is, en geen mensenwerk. Dat geeft moed en vertrouwen tot op vandaag: de geboorte van de kerk is Gods

Inhoud

337 Ds E. R. Postma,
Feest in Abrahams tent

338 Ds A. M. van Leeuwen,
Bidden met Luther (3)

339 Drs P. J. van Kampen,
Weerbaar eerdaags (1)

339 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities

340 Drs F. P. Vink,
Eerbewijs aan Prof. Dr
K. Schilder (3)

werk. En daaraan is het leven van Abraham en Sara ondergeschikt gemaakt, ook al hebben ze daardoor het grootste gedeelte van hun leven moeten lijden.

In één van zijn dictaten (hij heeft ze zelf niet meer kunnen doornemen en uitgeven) schrijft wijlen professor B. Holwerda:

„Daarom laat God dan ook... de vader in Abraham en de moeder in Sara versterven. Wanneer ze nu, ná hun versterving, dus na de ondergang van hun creatuurlijk vermogen, in de volmaakte steriliteit... een kind ontvangen, dan wordt het openbaar, dat dit kind zijn aanzijn dankt alleen aan het herschepend wonder Gods... Juist terwille van zijn vaderschap in de kerk, legde God eerst zijn vaderschap stil... Abraham... heeft zijn versterving moeten lijden terwille van zijn kerkvaderschap, terwille ook van mij. Het was bij hem niet een particuliere geloofsbeproefing, maar hij heeft die nood moeten ondergaan (samen met Sara, P.) terwille ook van mij; ik was daarbij betrokken; daarin legde God de fundamenten waarop ook mijn geloof moet rusten.” (Dictaat Historia Revelationis I, pag. 23 v.)

Zó de Schrift lezen verdiept het inzicht in dat ontzag-wekkende: dit is van den HERE geschied! Maar het is uitgerekend dit wonder van God, waar Ismaël spottlachend de draak mee steekt...

Bidden met Luther (3)

Luther heeft beide uitersten gekend: het geregelde kloosterleven met zijn strenge gebedsdiscipline en, naderhand, een leven zo overbezet, dat het bidden er bij in dreigde te schieten. Uitersten die - zij het dan in 20ste eeuwse gewaad - ook ons niet onbekend zijn. De een wordt door het dagelijkse leven, waarin hij overspoeld wordt met allerlei informatie van veraf en dichtbij, zo in beslag genomen dat hij nauwelijks meer aan bidden toekomt. De ander zoekt van de weeromstuit zijn houvast in de een of andere meditatiemethode om in de verwarring van deze tijd overeind te blijven.

De weg van Luthers gebed

Niet minder dan vijftien jaar is Luther monnik geweest. Hij was verplicht om dagelijks deel te nemen aan het gemeenschappelijke koorgebed en onderwierp zich bovendien aan talrijke geestelijke oefeningen. Luther is door de ascese van het klooster heengegaan en heeft zich jarenlang onderworpen aan het vaste ritme van de dagelijkse gebeden.

Nog in het jaar 1519 doet Luther moeite om zich te houden aan de gebedstijden zoals die golden voor augustijnse monniken. Op den duur wordt hem dat echter te zwaar. Omdat er van alle kanten een beroep op hem gedaan wordt gaat hem daarvoor de tijd ontbreken. Dan gaat hij er toe over om twee maal per dag te bidden. Van het verrichten van opzettelijke geestelijke oefeningen horen we daarna weinig meer. Alleen die vormen van onthouding, die in de lijn van het Evangelie liggen - met name de soberheid - acht hij nog van een zeker nut. Van het verdienstelijke karakter van zulke oefeningen heeft hij dan eens en voor altijd afstand genomen en van dwingende voorschriften met betrekking tot het bidden wil hij niets meer weten. Luther, die in zijn kloostertijd bad volgens de regel van de augustijnse orde, is voorstander geworden van het vrije gebed.

Aanwijzingen, geen methode

Hoewel Luther het gebed regelrecht afleidt uit Gods gebod, is er in zijn spreken over het bidden geen spoor van wetticisme te vinden. We herinneren nogmaals aan de zin waarmee Luther zijn boekje 'Hoe men bidden moet' opent. „Beste meester Peter (de persoon aan wie Luther het geschrift opdraagt), ik geef het u zo goed als ik het heb en hoe ik zelf gewoon ben te bidden. Onze Here God geve u en ieder het beter te doen. Amen.”

Op geen enkele manier dringt Luther zijn wijze van bidden aan

DOOR
**A. M. VAN LEEUWEN
DEVENTER**

anderen op. Integendeel, hij geeft die voor beter. Het staat iedere christen vrij om, in gebondenheid aan de Schrift, al biddend een eigen weg te zoeken.

Het lijkt mij daarom in tegenpraak met de intenties van Luther, wanneer de lutherse predikant J. Happee in zijn boek 'Mediteren met Luther' uit de sobere aanwijzingen voor het gebed die de reformator geeft een meditatie-methode distilleert. Een methode wel te verstaan waarin het zich concentreren als toeleiding tot het eigenlijke gebed en de beheersing van de ademhaling een vaste plaats ontvangen. Dat we zodoende belanden op het algemene terrein van de meditatietechnieken is voor ds Happee blijkbaar geen bezwaar. „Methoden die - waar dan ook - gevonden zijn om het mediteren of het concentreren werkelijk te helpen, kunnen worden overgenomen en gebruikt”.¹⁾

Door zijn onkritische openheid voor meditatietechnieken (m.n. voor die van oosters-orthodoxe herkomst) loopt ds Happee het grote gevaar de winst van Luther te verspelen. Luther richt namelijk alle aandacht op het bidden zelf en houdt zich niet of nauwelijks bezig met oefeningen die daaraan vooraf zouden kunnen gaan. „Wil men echt bidden, dan moet het ernstig zijn, omdat men zijn nood voelt en wel zulk een nood die ons neer drukt en er ons toe drijft te roepen en te schreeuwen. Dan gaat het bidden namelijk vanzelf zoals het behoort zonder dat men hoeft te leren hoe men zich daarop moet voorbereiden

¹⁾ J. Happee, Mediteren met Luther, 102.

of waar men de vrome aandacht vandaan moet halen”. Een citaat van Luther uit zijn 'Grote Catechismus' waaruit duidelijk zijn reserves blijken ten aanzien van oefeningen als toeleiding tot het gebed: ze kunnen de waarachtigheid van het gebed in de weg staan.

We kunnen dan ook niet met ds Happee meegaan als hij bij herhaling spreekt van 'de meditatiemethode van Luther'. Het ligt eenvoudig niet in de bedoeling van Luther om met een meditatiemethode voor de dag te komen, die het tegen andere methoden kan opnemen. Daar zijn zijn gedachten over het gebed veel te nuchter voor. Luther komt niet met een nieuwe gebeds-regel. Wat hij te bieden heeft zijn aanwijzingen voor het gebed, die hij dan ook nog voor beter geeft.

Hoewel we dus bezwaar hebben tegen het kader waarin ds Happee Luthers bidden plaatst, bevat zijn boek ontegenzeggelijk een schat aan gegevens betreffende dit onderwerp. Wanneer men dit boek ter hand neemt is het raadzaam om eerst de vertaling van het geschrift 'Hoe men bidden moet' te lezen (te vinden op blz. 84-93) om vervolgens de rest van het boek te beoordelen aan de hand van Luthers eigen gedachten.

Regelmaat

Luther raadt ons aan de dag met gebed te beginnen en te eindigen. „Daarom is het goed dat men het gebed 's morgens vroeg het eerste en 's avonds het laatste werk laat zijn...”. Bidden is geen luxe. Bidden is gehoor geven aan Gods gebod. En gehoorzaamheid vergt tijd.

De moeilijkheden die hier liggen zijn voor ons waarschijnlijk groter dan voor Luther. In elk geval zijn ze voor ons van andere aard. Hoe overbezet het leven van Luther ook was, hij had in zijn tijd nog niet te maken met de massamedia. Dat hebben wij wel.

Wanneer wij niet oppassen is het de t.v. die onze aandacht tot middernacht (of zelfs daarna) in beslag neemt. We gaan dan naar bed met de beelden van het laatste journaal of van Den Haag Vandaag nog op ons netvlies. Of we beëindigen de dag met het luisteren naar Met Het Oog Op Morgen, een radiorubriek die vooruitloopt op de zorgen van de dag van morgen voordat die aangebroken is. Wachten op de dag van morgen, zoals Jezus het zijn discipelen op het hart gebonden heeft, we kunnen het blijkbaar maar moeilijk.

Het gebed is de spaak in het wiel van onze als maar malende gedachte. Bidden is midden in

die maalstroom voor Gods aangezicht gaan staan en zeggen: Here, hier ben ik; ik sta tot uw beschikking. Bidden is meer dan ooit geboden. En het is een heilzaam gebod. Het bepaalt ons bij het komende koninkrijk, waardoor al het andere in een ander licht komt te staan.

Houding

Luther bad vaak staande. Met de handen uitgestrekt en de ogen gericht naar de hemel. Een gebedshouding die we tegenkomen in de Bijbel. Wij zijn gewend te bidden met gevouwen handen en gesloten ogen. Deze gewoonte bergt het gevaar in zich dat we het gebed onwillekeurig gaan opvatten als een in zichzelf gekeerde bezigheid. Terwijl bidden toch in de eerste plaats is: je stem doen horen in den hoge; God aan-roepen. En als dat besef nog niet tot ons doorgedrongen is, weet Luther ons dat wel aan het verstand te brengen. „Roepen moet je leren, en niet daar blijven zitten bij jezelf of liggen op de bank, het hoofd laten hangen en schudden en jezelf met je gedachten bijten en opvreten, bezorgd zijn en zoeken hoe je alles kwijtgeraakt bent en niets anders aanzien dan je eigen ongeluk, hoe ellendig je er aan toe bent, hoe een deerniswekkend mens je bent. Maar kop op, jij luie schelm, laat je op je knieën vallen, je handen en je ogen opgeheven ten hemel; een psalm of het Onze Vader opgenomen en met tranen je nood aan God voorgelegd, geklaagd en geroepen”.²⁾

Nu is het waar: onze houding is bij het bidden niet essentieel. Maar staat er niet in Psalm 143 „Ik strek mijn handen naar U uit, mijn ziel smacht naar U in een dorstig land”? Mag dat verlangen naar de Here dan ook niet in onze houding uitkomen?

Gesproken Woord

Als we dan bij Luther van gebedsoefening willen spreken, dan ligt die in het hardop lezen van een Schriftgedeelte of van de Apostolische Geloofsbelijdenis. Dat is voor Luthers gebed geweest wat de ontsteking voor een motor is. Wil een mens tot bidden komen, dan moet eerst zijn hart door het Woord gereinigd worden en gezuiverd van vreemde gedachten en bezigheden. De weg van het gebed die Luther wijst loopt via het (luid gelezen) Woord. Naar mijn mening is dat de meest vruchtbare aanwijzing die Luther ons met het oog op het gebed heeft gegeven. Daaraan zal dan ook het hele volgende artikel zijn gewijd.

²⁾ A.w., 35, 36.

Weerbaar eerdaags (1)

Voorbeelden die beschromen

We kwamen uit de kerk. We hadden een fijne dienst gehad; er was goed gezongen, goed gepreikt, kortom, we konden er weer even tegenaan. Nauwelijks zit ik op m'n fiets — in elk geval ben ik de straat nog niet uit — of er lopen me twee jongens tegemoet. In het schemerlicht zie ik hen niet zo goed, maar horen doe ik hen des te beter. Ze zullen een jaar of achttien zijn geweest en hun 'lied' luidt: „... de Joden / en stampen hen daarna kapot.”

Meer hoor ik niet, want inmiddels ben ik al weer wat verderop. Toch dringt zich in die weinige seconden een vraag aan me op. Moet ik afstappen? Met die lui, die ik verder helemaal niet ken, een gesprek aangaan? Zo van: weten jullie wel wat je daar zingt? Of is een klap op iemands neus beter? (Tenslotte is lijfelijk geweld de enige taal die fascist en rascisten begrijpen, denk ik vaak.)

Of moet ik gewoon doorfietsen? Leve de pluriformiteit! Ik ben allang voorbij, voordat ik in mijn overwegingen tot klaarheid kom. En dus doe ik niets! Dat ondanks mijn besef dat het kwaad vanaf het eerste moment dat het opduikt dient te worden bestreden.

DOOR P. J. VAN KAMPEN ZEIST

Ondanks mijn besef dat een man als Hitler kon opkomen dankzij de intimidatie en bruutheid van zijn handlangers, maar ook dankzij de passiviteit (of angst) van 'de gewone burger', die het er weliswaar niet mee eens is, maar nergens in betrokken wil worden.

Met alle psalmverzen nog in m'n hoofd, met de woorden van de preek nog vers in m'n geheugen, ben ik op dat moment niet weer-

baar! Dat besef kleeft zich aan me vast; ik ben het nog niet vergeten, tot op de dag van vandaag, zo'n twee jaar later.

Een ander voorbeeld, ook uit m'n eigen leven, deze keer van zo'n twaalf jaar geleden. Ik was in een engels opvangcentrum voor drugverslaafden geweest. Een christelijk centrum, zo ongeveer het eerste in Europa, meen ik. Het was een korte, maar leerzame tijd voor me geweest; althans, dat vond ik zelf. Nauwelijks terug op college praatten we over wat we in de vakantie gedaan hadden. Zo vertelde ik onder andere iets over dat verslaafdcentrum. „Heb je hun verteld dat ze maar in Jezus hoefden te geloven om er vanaf te komen?”, vroeg een meisje wat snerend. En op dat moment stond ik sprakeloos. In plaats van erop in te gaan met een reactie als „nou, inderdaad, weet je dat het helpt?” of zoiets (zou dat overigens een goede reactie geweest zijn?) hakkelde ik en voelde me ongemakkelijk. Er kwam zoiets als „nou, 't was wel christelijk, ja”. Ik hoop dat ik dat tenminste heb gezegd. Als ik het woord „religieus” heb gebruikt, is mijn „getuigenis” nog een graaie 'wateriger' overgekomen.

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Het vermogen hebben . . .

We hebben het hier dus over 'weerbaarheid'. Niet de drang om je teweer te stellen, je te verdedigen, te vertellen in wie je gelooft.

Veeleer het vermogen om dat te doen. Niet een agressieve (ook geen christelijk-agressieve) houding naar de niet-gelovige toe, maar het vermogen — en de bereidheid — om te zeggen wie ik ben, wat ik geloof, waar ik (voor) sta. En — dat is de wrange conclusie van de twee bovenstaande verhalen — dat heb ik niet bij voorbaat, als christen. Met een goede dienst net achter de rug, heb ik twee jongens laten (be)gaan. Ongeacht het dilemma dat ik ervoer, het gewetensonderzoek dat er bij mij naderhand op volgde, moet één ding worden vastgesteld: als die twee jongens nog steeds anti-joodse (of anti-turkse) gevoelens (wat is uiteindelijk het verschil?) uiten, dan hebben ze althans van mij nooit gehoord dat ik dat niet neem. Want ik nam het. Op het moment dat het er op aan kwam nam ik het.

En dat meisje dat wel wist dat ik gelovig was, heeft van mij géén duidelijke geloofsgetuigenis gekregen, hoe het is om Christus als je verlosser te kennen. Met de echo's van Gods aanwezigheid onder ons nog in mijn hoofd heb ik — toen het er op aan kwam — m'n nek niet uitgestoken, me niet als christen laten kennen...

(wordt vervolgd)

ORGANIST

Hoe lang is het al niet geleden dat in dit blad wat aandacht was voor de organist. Terwijl we toch in de kring der medewerkers iemand als D. W. L. Milo hebben, die over de organist en de eredienst een fors boek geschreven heeft. Maar hij schrijft de laatste tijd meer over heiligen in Engeland en engelen in eigen land. Laat ik dan nu eventjes een momentje vragen voor de organist; de hij of zij, die elke zondag present is om de zang van de gemeente te leiden. In vele kerken is het een probleem om aan organisten te komen en in veel gevallen is de organist eigenlijk niet iemand die doen kan, wat zijn naam aanwijst. Soms immers is er geen orgel; dan is hij bespeler van het harmonium of bedieningsman van het electro-nisch apparaat. Maar voor het gemak blijven we hem of haar organist noemen. Zij kunnen het niet helpen dat er geen orgel is. Je mag er van uitgaan dat de organist iets artistieks heeft en dat het spel goed voorbereid wordt. Dat hij of zij er veel werk aan heeft, voordat het zondag is. Er is een mooi „stuk” uitgekozen en ingestudeerd. En dan is het zover. Het wordt tot klinken gebracht, maar de gemeente

Pastorale Notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

luistert niet. Mevr. IJskes-Kooger heeft daar al eens een vers op gemaakt: „De Here luistert, de gemeente praat”. Maar het ergert de organist. Hij schakelt meer geluiden in van zijn apparaat. We hebben hier in Maassluis een orgel van Johannus, en dat kan zelfs de geluidsbarrière doorbreken als je dat wilt. Het luider spelen helpt niet, want dan gaan de mensen luider praten, net als parkieten of kanaries. Die doen dat ook als er muziek aanstaat. De gemeente wil dat de organist speelt, maar het moet achtergrond-muziek zijn, net als in het winkelcentrum. Je moet er wel bij kunnen praten.

En dat wil de gevoelige organist weer niet. Laat men dan een plaat opzetten, vindt hij, of een „bandje” huren. Niet ten onrechte gevoelt hij zich beledigd en de gemeente is geïrriteerd.

Hij heeft werk gemaakt van zijn spel en zij is in haar verlangen naar sociale contacten gehinderd. „Je kunt ook niks meer aan elkaar kwijt als die man zo'n herrie maakt”.

Beiden hebben gelijk: de musicus en de gemeente. Wat de laatste betreft: het is inderdaad van belang dat mensen naast elkaar in de kerk, elkaar een hand geven en een groet wisselen en vragen, hoe 't gaat de laatste tijd. De oplossing is dan ook, dat we van de traditie afstappen, dat de organist vóór de dienst speelt. In vele kerken heeft men dat al ingezien. Ik heb het eens mee-gemaakt in Trier, in een Evangelische Gottesdienst in de enorme basilika van Constantijn. Een prachtig en groot nieuw orgel, met een vakman aan de klavieren. De dominee vroeg, of we na de slotzegen enkele minuten wilden blijven, want onze geëerde organist, Herr Doktor die of die, wilde graag de gemeente dienen met een werk van Clérambault. En de gehele gemeente bleef in grote stilte en bewondering luisteren naar het orgelspel. Zo werd de broeder aan het orgel niet gekwetst, maar erkend om zijn gaven ten dienste van God en de gemeente en het was voor de gemeente, dunkt me, ook een weldaad om iets moois te mogen horen.

Eerste deel van het referaat
dat drs P. J. van Kampen
heeft gehouden
op de Ontmoetingsdag,
12 mei j.l.
in de Veluwehal te Barneveld.

LIEFHEBBER VAN DE ZOON (3)

Eerbewijs aan Prof. Dr K. Schilder

De niet-méér-bindbaren

In vorige aflevering bleek dat èn filosofie èn psychologie sinds de Franse Revolutie uitgingen van een geheel in zijn leefwereld opgaande, onscheidbaar ermee verbonden en daardoor erin opgesloten mens. Plaats voor buitenaardse invloeden werd niet gelaten, evenals voor een niveau van reageren die mogelijk zou moeten kunnen maken dat de mens te onder-scheiden zou zijn van de dwang van zijn leefomgeving. Dat niveau bleek te vinden in Christus' opdrachten de zuurdesem van de Farizeeën en Sadduceeën weg te doen en zich te gedragen als de derde zoon uit een gelijkenis met als rechtsbasis het herstel van het Nazireeërschap uit Numeri 6 op een nieuwtestamentische wijze met behulp van de in Psalm 110 vers 1 juridisch Hem toegekende bevoegdheid verwordingen en ontaarding (ook en juist op kerkrechtelijk en kerkrechtgebied) te wijzigen. De grote effectiviteit van Zijn bevoegdheid bleek uit de letterlijk wan-hopige uitroep in Matth. 26 : 63 en de reactie op Zijn antwoord van de Hogepriester, een reactie in strijd met de wetten van Mozes waarop men zich zo gaarne beriep.

Hegels probleem (onder welke omstandigheden de grootste vrijheid en het hoogste mens-zijn verwerkelijk kon worden) bleek door Hem al eeuwen van te voren definitief te zijn opgelost.

Een nadere uitwerking naar onze taak in deze wereld bleef nog staan voor een laatste aflevering.

HEGELS PROBLEEM DEFINITIEF ONTKEND

Een vorige keer werd aangeduid dat Christus' opdracht uit Matth. 16 : 12 van grondleggende betekenis was voor de wereld en zodoende Hegels probleem definitief oploste.

Verder doordenkend uit de Bijbelse gegevens en doorgravend in de geschiedenis blijkt een nog verdergaande gevolgtrekking gewettigd te zijn.

Als Davids Zoon en Heer blijkt de Christus a.h.w. Gods Begrip van de ware, menselijke vrijheid, de Werkelijkheid van dat Begrip en de Eenheid van beide te zijn ²⁾.

Wie het Woord bewaart, wordt door het Woord bewaard, is een leef- en Levensregel die ook al door Jezus is vóór-geleefd. Wie zou niet navolgen? Hegels probleem heeft nooit en te nimmer bestaan! ³⁾

Christus was al 1750 jaar voor hem een verbinding-makend tussen „vlees en Geest,

²⁾ persiflage op Hegels definitie van de Idee. De Idee is n.l. het werktuig waardoor de Geest zich in de werkelijkheid zichtbaar maakt of zoals Hegel dat noemt, zich verwerkelijk.

Hegel definieert de Idee als „het begrip, de realiteit van het begrip en de eenheid van beide”... „zij is eeuwig scheppen” (Logik, deel III, pag. 242 v. — dik gedrukte tekst van FPV). Uit de dik gedrukte tekst kan al vermoed worden, wat ook inderdaad het geval blijkt te zijn, dat Hegel als theoloog begonnen. Zijn leer (de dialektische filosofie, zo „vruchtbaar” voor Marx e.a. navolgers) is dan ook op een heilshistorisch ontwerp geïnspireerd: de tegenspraak is het fundamentele beginsel van de wereld, volgens hem. (Als Gereformeerde vraag je je af: tegenspraak van de mens tegen God?) Merkwaardig overigens dat zijn leer ook wel genoemd kan worden: de leer van het concreet-algemene. Is het dan zo verwonderlijk een link te leggen met de in onze tijd gangbare en al eerder besproken ideeën uit de sociale psychologie, verwoord onder het kopje „BUITENAARDSE?”

Volgens Hegel verschijnt de absolute Geest in de wijsbegeerte in zijn meest zuivere vorm als met zichzelf verzoend. Verzoende wereldgeschiedenis (Hegel was een groot begaafd geschiedenisfilosoof) is dan ook heilsgeschiedenis.

Dat die wijsbegeerte nu toevallig ook nog van die van Hegel zelf was, wist u al!

DOOR
F. P. VINK
DEN HELDER

menselijke naïviteit en hemels respect voor Gods vaste gedachten- en raads-systeem” ³⁾.

ONZE TAAK

Het karakteristieke van „zuurdesem van Farizeeën en Sadduceeën” speelt door de hele heilsgeschiedenis heen. Jona is een sprekend voorbeeld uit het Oude Testament. Dat Jezus deze mentaliteit heeft bestreden, staat vast. Ten overvloede is nog te verwijzen naar de vertelling uit Lucas 15 : 11-32. Abusievelijk door onze Middeleeuwse monnik betiteld als „de gelijkenis van de verloren zoon”, i.p.v. „de gelijkenis van de Voorbeeldige, barmhartige Vader”. Men voedt kinderen immers toch niet op door ze steeds maar op hun feilen te wijzen?

Die barmhartigheid kan zowel de jongste, ja ook hij (hij kan niet wachten tot de dood van zijn vader), als de oudste zoon niet opbrengen. Beiden zijn misschien daarom als één-zijdigheden zo op elkaar gebeten: de één kan niet wachten, de ander wacht te lang en maakt daardoor toch dezelfde „fout” als zijn broer, n.l. door naar Vaders eigenom te grijpen: die zoon van u, „die uw bezit heeft opgemaakt...” (vers 30) tekent al voldoende de verhoudingen.

Onder het mom van bezorgdheid voor Vaders goed, wordt Vaders beslissing om alvast het deel aan de jongste zoon uit te betalen, bekritiseerd. Hij zou de zaken anders geregeld hebben, niet in de gaten hebbend dat zijn vrijheid te regelen de on-vrijheid van zijn jongste broer inhoudt door de terugkeer naar een genadevolle Vader al bij voorbaat struc-

tureel onmogelijk te maken. Over structureel geweld gesproken!

Onze taak houdt dan ook in het vormgeven van de Bijbelse gegevens op zo'n manier dat Christus of de door Christus afgedrongen broederschap niet in de weg gestaan worden! Dat is een opdracht voor iedere generatie: geen macht zonder recht!

Dat kan inhouden wat Dr F. L. Rutgers, een goed kerkrechtdeskundige uit de jaren van de Doleantie (1886 en volgende jaren) die de oude Dordtse kerkenordening voor de kerken van de Doleantie en de Hereniging (1892) ombouwde met behoud van gereformeerde kerkrechtbeginselen uit de Bijbel. Hij schrijft over de verhouding tussen belijdenis en kerkrecht of -orde het volgende:

„Juist opdat Woord en sacrament zuiver bediend, en leer en leven daarnaar ingericht zij, is eene goede regering van noode. De belijdenis is hoofdzaak, maar de kerkenorde is het middel om de belijdenis te handhaven. En evengoed als eene onzuivere belijdenis ook de regeering (van de kerk, FPV) vervalscht, gaat er van eene slechte regeering een bedervende invloed op de belijdenis uit”.

Wie zijn éénmaal gegeven woord handhaaft zoals het behoort, wordt door het Woord gehandhaafd is een conclusie die we nu wel mogen trekken. Zeker in een herinneringsjaar waarin gedacht kan worden aan daden van voorgangers die nu nog vorm krijgen in onze kerkelijke vrijheid. Juist, ja, die daden in 1834 en 1944 die zuiver alleen gegrond waren in Christus' opdracht „Doe die zuurdesem weg” en laat niet toe dat Mijn verlorene en herschapen mensheid, toekomend in Mij aan zijn echte, ware mens-zijn en menselijke vrijheid het verworvene weer kwijt zou raken!

Haal Hegel over de hekel !

Bovenstaande leuze mag niet letterlijk opgevat worden. Uiteraard is bedoeld Hegels ideeën en van diegenen die hem voor-lopen en na-volgen!

Progressieve theologen en christenen zijn door Hegel (en Marx) ⁴⁾ uit hun ultra-gereformeerde dommel wakker geschrokken en houden zich alleen nog maar bezig met de kennis van de ellende, zij het nu op wereldniveau. Nu eens geen filosofie van de geschiedenis à la Hegel, alswel een theologie van de geschiedenis met als uitvloeisel sociaal-revolutionair activisme leidend tot de mythe van de permanente revolutie in de plaats komend van Christus' vraag aan ons. Die permanente revolutie lijkt overigens als twee druppels water op Hegels „eeuwig scheppen” van de Idee! Hoe kan het ook anders? Afkomstig van dezelfde Ideeën-fabriek!

⁴⁾ schrijft prof. C. Veenhof in het „Informatieboekje 1975/1976”, pag. 157. Het begrip ultra-gereformeerd is afkomstig van prof. A. A. van Ruler en houdt in: het zich enkel en alleen bezig houden met de toestand van eigen ellende. Progressieve theologen en christenen houden zich volgens prof. C. Veenhof enkel en alleen bezig met de toestand van de wereld in ellende gehuld.

³⁾ schrijft Schilder in deel I van zijn „Christus in Zijn lijden”, pag. 29, 2e druk, 1949.

Die Heidelberger toch !

Dergelijke theorieën (zoals die van Hegel, Marx en Thailand de Chardin) hadden toch gemakkelijker met de Heidelbergse Catechismus in de hand zo niet in hun wordingstoestand, dan toch wel in hun voortgang door de geschiedenis weersproken kunnen worden?

Geeft dit belijdenisgeschrift al niet duidelijk aan de zes stadia die de gevallen mensheid en dus de individuele mens dient te doorlopen?

N.l. schepping, zondeval, ellende, verlossing, dankbaarheid en herschepping? De conclusie ligt dan voor de hand! Ja toch? Niet dan? Wie een nieuwe schepping propageert en de Zoon zodoende op de plaats van de Vader zet (immers het h e r -scheppingswerk van de Zoon komt in de plaats van het scheppingswerk van de Vader) baant de weg naar het zichzelf en eigen ideeën op de plaats zetten van het herscheppingswerk van de Zoon. De regel die voor de grote Zoon geldt, geldt toch ook voor de kleine zoon?!

Het permanente herscheppen van God in Christus doet (dat wel!) wordt dan vervangen door het permanente om-duwen van de ellende-op-wereldniveau-veroorzakende-structuren in de wereld. Gaf prof. Schilder al niet in de 20 er en 30-er jaren van deze eeuw dit als uiterste consequentie van de ideeën van Karl Barth aan?

De enig juiste wijze van uitvoering van onze taak

Onze levensstijl moet overeenstemmen met onze roeping, zegt Efez. 4:1 en vervolgt met het aanwijzen van de belangrijkste eigenschap hiertoe „nederigheid, zacht en lankmoedigheid”.

Drie woorden die ongeveer hetzelfde betekenen. Hetgeen inhoudt bedachtzaam zijn op kleine, lage, eenvoudige dingen. Nederigheid houdt in geneigdheid of genegenheid, mag je ook zeggen. Het wat oudere woord neigen en genegen betekent in onze tijd buigen of bukken naar iets wat lager staat.

Dat iets of iemand wordt door God op je weg geplaatst, meestal zonder dat je er erg in hebt. Opeens is het in je gezichtsveld gekomen. Op dat moment moet je kiezen „voor of tegen”, „klem of knoop”.

Na de door Paulus in vers 1 beschreven roeping heb je géén vrijheid van handelen méér over!

Die vrijheid van handelen miste Petrus ook opeens op het moment dat hij dacht er nog over te kunnen beschikken in de hof van Kajafas!

I.p.v. dat hij kon bepalen wanneer het moment van trouw aan de Meester dáár was, werd dat moment vóór hen bepaald door mensen die hij belangrijk genoeg vond om zijn Christusbelijdenis uit Matth. 16 bij Caesarea Philippi te herhalen. De haan kraaide hem Jezus' opdracht tegemoet: „Maak geen onderscheid tussen minder of meer belangrijke mensen”.

Om die reden kan gesteld worden: „Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in dit land, dan zullen degenen die bij deze zaak betrokken zijn, elkaar vóór alles dienen te vinden in de uitvoering van Christus' opdracht in Mattheüs 16 vers 12”¹⁾.

¹⁾ niet denigrerend bedoeld t.o.v. de Open Briefschrijvers.

Niet meer benoeming en waardering van Jezus' vraag. Die vrijheid van handelen missen we met Petrus!

We mogen ons niet ontworstelen vantussen klem en knoop! Is ook in het geheel niet nodig: Gold Romeinen 5:1-11 al niet vanaf het begin voor degenen die in Christus Jezus zijn en ernst willen maken met onze stáát van ont v a n g e n d - i n - d e - g e n a d e - z i j n als grootste mogelijke vrijheid, als grootst mogelijke verwerkelijking van het mens-zijn en tegelijk als hoogste l é v e n s - noodzaak?!

Wij missen anders net als Petrus de aansluiting met Christus. Of zoals Luther het zo plastisch weet te vertellen: zonder ernst te maken met Jezus' vraag is er geen ik-omwisseling tussen Christus en ons, geen ruil tussen Christus en de mens mogelijk: wij Zijn gerechtigheid, Hij ónze zonde!

Waakzaamheid gevraagd

In de confrontatie van de Reformatische uitoefening van het bijzondere en het algemene ambt (van alle gelovigen) met de zui-gende lok-kraft van moderne menswetenschappen, als de psychologie o.a. is, en moderne zielszorg geënt op Hegel, Marx e.a. (zonder de Bijbelse begrippen als: schuld, leer, koninkrijk van God, vergeving, huis-bezoek! enz.) is overeind blijven op de terugweg van de verloren zoon alleen mogelijk als we, met Petrus als waarschuwend voorbeeld, Luther naspreken:

„Als ik met luider stem en met een heldere uiteenzetting ieder onderdeel van de waarheid Gods belijd, behalve juist DAT PUNTJE dat de wereld en de duivel op het ogenblik aanvallen, dan ben ik niet bezig Christus te belijden, hoe luid mijn Christus-belijdenis ook moge klinken. Waar de strijd woedt, daar wordt de trouw van een soldaat beproefd. Op heel het overige slagveld standvastig zijn, is niet anders dan een vlucht en schande, wanneer hij op DAT punt verslaat”.¹⁾

Op twee punten wordt uw waakzaamheid gevraagd.

Het eerste is de toestand van ons christelijk, beter gezegd het protestants-christelijk onderwijs in Nederland. Naast het in „Opbouw” van 11 mei j.l. verschenen artikel van L. Eland uit Apeldoorn „De gastvrijheid van het christelijk onderwijs” waarin de verontrusting uitgesproken wordt over het christelijk onderwijs in Nederland dat (onder de mom van door God geboden verdraagzaamheid en liefde tot de in ons land wonende vreemdelingen) zijn toestroom van leerlingen voor de toekomst probeert veilig te stellen in een tijd van verminderende leerlingenaantallen, echter zonder die ander te gunnen wat je als christen zelf gekregen hebt van God: je geloof, ontwikkeling en rijkdom, kan eveneens genoemd worden de toenemende incompetentie van de besturen in het p.c.-onderwijs. Genuanceerd gezegd: niet alle besturen in Nederland vallen onder dit oordeel, maar juist de besturen die door de toegenomen schaalvergroting in de grote stedelijke gebieden minder „man”-kracht kunnen mobiliseren. Het laatste door een verminderde interesse voor de verenigings-structuur in ons land: bestuurslid zijn wordt

¹⁾ omgewerkt van een eerder, in sept. 1982, verschenen schrijven.

meer en meer een erebaan die door een toenemende complexiteit van wetten en regels van de overheid uit steeds minder overzienbaar is geworden. Hierbij de vergrote afstand tussen bestuurders en personen gevoegd door fusies tussen verenigingen alerwegen om redenen van efficiëntie of omdat éindelijk die hervormde en gereformeerde vereniging in één plaats zoveel jaar na W.O. II samengegaan zijn, geeft al de vergrote behoefte aan geschoolde bestuursleden aan.

Niet voor niets zijn in p.c.-onderwijsland de laatste drie jaar 5 betrekkingen voor full-time bestuursmedewerkers gecreëerd, te betalen uit de door de overheid verstrekte exploitatiekosten en bestuursvergoedingen, tegen 1 betrekking in de vier voorafgaande jaren. Niet voor niets maken en de besturen en de Besturenraad P.C.O. te Voorburg zich zorgen omtrent het professionele niveau van de plaatselijke besturen. Voeg hierbij de bijzonder grote mate van autonomie van de p.c.-besturen, dit in tegenstelling met openbare en r.k.-besturen, waarin de mogelijkheid steeds groter wordt onherstelbare beslissingen te nemen ook en vooral op het gebied van de identiteit (de goede uiteraard wéér niet te na gesproken) en het plaatje is compleet.

Gedacht zou langzamerhand kunnen worden aan een streven tot oprichting van een „Stichting tot herstel van het oorspronkelijk karakter van het p.c.-onderwijs” (een Vereniging hiertoe is eveneens denkbaar) met als voornaamste gezichts- en uitgangspunt: „Om welke redenen hebben onze over- en grootvaders christelijke scholen opgericht?” Een vraag die zeker gesteld mag worden bij de jubilea van vele 50-, 60-, 75- of zelfs 100-jarige schoolverenigingen in ons land en de opdrachten die Christus ons gegeven heeft. Wie reageert?!

Met betrekking tot het tweede punt kan gedacht worden aan een in dit goede blad in een ander verband door drs H. de Jong te berde gebrachte relatie tussen gebeurtenissen in kerkland (waarom zou dat ook niet voor kerkengroepen gelden?) en de verminderende mogelijkheden tot vrijheid van volkeren in andere delen van de wereld. De schepping is één en het leven is één, is één spreuk die in dit verband te berde gebracht kan worden. Beeldend uitgedrukt in het gezegde: „Als (in Nederland) een kerk scheurt, gaat er in de wereld een volk ónder de knoet dóór!” Wij hebben in Noord-Amerika, (West-)Europa en dus ook in Nederland zoveel vrijheid en zoveel democratie gekregen, dankzij, nee, niet dankzij Hegel of andere de werking van de Heilige Geest naäpende filosofen, maar juist dankzij de godsdienst van Israël in het Oude Testament en de christelijke godsdienst van het Nieuwe Testament die de angst voor natuurverschijnselen gezien als goden wegnam, leerde ik al op filosofieles van een goede leraar.

Mede dankzij de scheuring in 1054 tussen een westerse en een oosterse christenheid als t e k e n van de toenemende verontgoddelijking van de wereld en het maatschappelijke leven van de mensheid in het westen, leidend tot het ontkennen van de rechten van God in het openbare leven, ook in Nederland (wie „Opbouw” leest wéét hoe hier regelmatig over geschreven en geklaagd wordt), weet dat ook onze werken in toenemende mate

aan de vruchteloosheid onderworpen worden: men mag blij zijn, in bestuurszaken zowel als in kerkzaken de toestand nog net zo rooskleurig is als pakweg 10 of 5 jaar geleden. Ook hier zijn uitzonderingen aan te wijzen!

Toch zou m.i. ook eens meer gedacht kunnen worden aan een ook onze kerkengroep niet-voorbij-gaande, aan onszelf te wijten, vruchteloosheid (Jozua 7:11): de schepping is niet gedeeld, en het leven ook niet, o, néé, dat is best nog toe te stemmen, maar is het woeden van de satan als een briesende leeuw dan gedeeld? of is Christus gedeeld?

Van de week, op 8 juli j.l., mochten 2 ouderlingen bevestigd worden in het hun ambtelijke dienstbaarheid, naar de Schriften, als werktuigen in Christus' aan ons opgedragen en door Hem geleide kerkvergaderende activiteiten. Na de bevestiging werd Gezang 310 uit het Liedboek gezongen na de treffende uitleg o.a. dat Luther dit lied liever zong dan „Een vaste burcht is onze God”. Je krijgt dan toch weer even een andere belichting op een ander beeld van deze als ijzervreter geschilderde Reformator. Meer passend bij Zondag 21, antw. 54 van de H.C., ja zeker, maar ook teerder, zachtmoediger, nederiger, lankmoediger.

Kan ons dat niet beroeren in het herdenkingsjaar van de dood van een Willem van Oranje die als één van de eerste Europese vorsten na Christiaan IV van Denemarken inzicht gekregen had voor het gevaar van het principe dat deze wereld teveel in zijn greep houdt: eerst macht, dan recht. Wie het museum in de Dillenburg bezoekt, ziet daar de brief aan de keurvorst van Saksen liggen, met in de in rood onderstreepte zinsnede de waarschuwing aan de Duitse vorsten: Heden zijn, in strijd met het recht toegekend door Philips de Goede van Bourgondië aan de ridders van het Gulden Vlies, de graven Egmond en Hoorne onthoofd, zonder te zijn verschenen voor een rechtbank van leden van dat Gulden Vlies.

De hint werd begrepen: geen enkele Duitse vorst heeft zich officieel met de Opstand bemoeid.

Het is het herdenkingsjaar van de Afscheiding van 1834, waar voor het aangezicht van de HEER de gelofte werd gedaan kerkelijke éénheid aan te gaan met alle gereformeerde belijders. Die gelofte is ingelost. Het is ook het herdenkingsjaar van de Vrijmaking van 1944, waar dezelfde gelofte werd gedaan.

Het is eveneens het herdenkingsjaar van de Vrijmaking van 1969, waar hetzelfde van geldt.

We zullen déze jubilea wel niet „vieren”. Dat zou ook niet passen in de huidige situatie.

Op aarde was
als breekbaar glas
Zijn blijdschap licht te schenden.
Maar eenmaal zal
de ongeschonden vreugde van
Zijn kerkvergaderend werk ook
nimmer enden.

Te Christum laudamus.

Keer tot Mij toch weer

Bijbellied bij Jeremia 3 : 14-18

(voor Meint R. van den Berg)

1 Keer tot Mij toch weer,
luidt het woord des HEREN.
Hoor nu, Israël,
van Mij afgekeerde:
staak uw heilloos overspel.
Keer tot Mij toch weer.

2 Weer ben ik de Heer
voor wie nu erkennen:
onder groene boom
trokken mij de vreemden;
Uw stem gaf ik geen gehoor.
Weer ben ik uw Heer.

3 Een en twee voor een
neemt God uit geslachten,
brengt hen naar Zijn Stad;
armen en verachten
geeft Hij herders naar Zijn hart.
Een en twee voor een.

4 Weid Mijn volk en leid
dezen, afgezonderd,
uit hun ballingschap.
Laat hen talrijk worden
als hun verre voorgeslacht.
Weid met wijs beleid.

5 Hout kan zijn noch goud
ark voor God, de HERE.
Niemand zoekt haar meer,
kan haar nog begeren,
denkt aan haar of maakt haar weer.
Goud vergaat als hout.

6 Troon op Sion, woon
in uw aarden tempel.
Roep de volken aan;
die hen scheidde van Uw Naam.
slecht de oude drempel
Woon op Sions troon.

Klaas Holwerda, Winsum (Gr.)

Redactie ontving

Othmar Keel, De wereld van de oud-oosterse beeldsymboliek en het Oude Testament, toegelicht aan de hand van de Psalmen. 370 blz., f 77,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr J. van Genderen, De verwachting van een duizendjarig vrede-rijck. 69 blz., f 11,90; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Andrew Knomles, Gaan geloven,

met veel foto's in kleur. 128 blz., f 19,90; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Dr James Dobson, Liefde en discipline, basis van verantwoord ouderschap. 166 blz., f 19,90; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag / In de ruimte, Soest.

Contactblad - Landelijk Protestants Christelijke Vereniging van ouders en vrienden van het afwijkend kind - Philadelphia. Red.adres: Stadhouderslaan 43, 3583 JC Utrecht, ab.prijs f 10,— per jaar.

Want door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf: het is een gave van God; niet uit werken, opdat niemand roeme.
Efeziërs 2 vers 8 en 9

Voor ons zeer plotseling is heden door Jezus van moeiten en zonden bevrijd mijn lieve zorgzame man, onze lieve vader en opa

LUITZEN VAN GORKUM
geboren te Arum, 24 maart 1907
overleden te Arnhem, 10 november 1984

Wolfheze: K. van Gorkum-Bruinsma
Arnhem: F. van Gorkum
M. A. van Gorkum-de Weerd
Maassluis: D. Kieft-van Gorkum
R. J. Kieft
Zeist: H. van Gorkum
H. van Gorkum-Staal
Kampen: F. B. van Gorkum
Leusden: T. W. J. van Gorkum-van Gorkum
B. J. F. van Gorkum
Hilversum: G. A. L. van Gorkum
H. G. van Gorkum-van Bree
en kleinkinderen

6874 BD Wolfheze
Heelsumseweg 50

De teraardebestelling heeft op 15 november plaatsgehad op de Algemene Begraafplaats te Oosterbeek.

Kerknieuws

l'Abri

Uit de l'Abri-Nieuwsbrief citeren we: „Er hangt een wolk van pessimisme over het westen als het denkt aan de problemen van de derde wereld”. Zo begon Udo Middellmann zijn lezing op het weekend in Eck en Wiel dat speciaal gericht was op de roeping van een christen tegenover de wereld.

... Intussen is het werk in Utrecht begonnen. Er was een druk bezochte openingsdag. De lezing over „De naam van de roos” van Umberto Eco staat voor de helft in „Opbouw” van 26 oktober afgedrukt, u kunt hem ook bestellen.

„Wat gaan jullie nu doen?” vragen sommigen ons. Laat mij deze verdere Nieuwsbrief gebruiken om U dat uit te leggen.

I. Wij gaan door met het beleggen van weekends.

a. Zaterdag 17 november is er een l'Abri-zaterdag in Utrecht. Thema: Discriminatie. Wat leidt tot verlies van vrijheden? De opstelling van S.G.P. en klein rechts (volgens Den Uyl) of het humanisme zelf? (volgens F. A. Schaeffer in het Christian Manifest). Aanvang 3.00 uur tot 8.30 uur. Graag i.v.m. maaltijd opgave vooraf.

b. Van vrijdag 14 tot zondag 16 december is er weer een Kunstweekend in Eck en Wiel gewijd aan muziek. Veel ruimte voor zelf musiceren. Er komt een lezing over Michael Jackson - of wint Prince het tegenwoordig in populariteit? (W. Rietkerk). Hoe leg je normen aan

Administratie

Administratie-adres:
Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.
Voor studenten f 38,— p. jaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

bij de beoordeling van de kwaliteit van muziek? (K. Blokhuis). Hans Dieckhof opent vrijdagavond (8 uur) met de vraag: „muziek, een talent?”

II. Iedere week hebben we 'open huis'. Van 10 uur 's morgens tot 2 uur 's middags is iedereen welkom voor gesprek, persoonlijke studie (alle lezingen van l'Abri hebben wij in Utrecht) en een afsluitende lunch. Dit geldt niet voor zaterdag en zondag. Bovendien zijn wij vanaf vrijdag 21 december tot maandag 14 januari gesloten.

III. Iedere dinsdagavond is er een l'Abri lezing en discussie in ons huis. Aanvang 8 uur. Het is al begonnen als u deze brief krijgt. De eerste vier lezingen gaan over 'geloven in God', de tweede serie over 'de identiteit van de mens'.

We hebben de afgelopen maanden ons op bijzondere wijze door velen gesteund gezien. Talloos velen hebben zich soms met opoffering van nachtelijke uren gewijd aan de opbouw van ons huis. Het is prachtig geworden. Anderen hebben geld of goederen gegeven, soms uit heel magere huishoudingen.

Velen hebben ons bemoedigd. Nu gaan wij verder. Bovenal willen wij u vragen te bidden om een open deur in deze stad. Bidt dat de Here de harten mag voorbereiden, dat mensen die zoeken en vragen de weg weten te vinden tot dit huis en dat wij ook de nodige medewerkers mogen ontvangen.”

Hartelijke groeten vanuit de Domstad,
Wim en Greta Rietkerk,
Kromme Nieuwe Gracht 90,
3512 HM Utrecht
Tel. 030-316933.

Afscheiding - Wederkeer

Opstellen over de Afscheiding van 1834

under redactie van
D. Deddens
en
J. Kamphuis

vijlbriefhaarlem
1984

Opstellen over de
Afscheiding van 1834
onder redactie van
D. Deddens en
J. Kamphuis

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL

Afscheiding - Wederkeer

Auteurs o.a.:

Ds. H. Bouma - Prof. drs. D. Deddens - Prof. dr. L. Doekes
Prof. J. Kamphuis - Dr. C. Smits - Prof. dr. C. Trimp
Drs. H. van Veen - Drs. M. te Velde - Dr. J. Wesseling.

304 pagina's, op kunstdrukpapier, voorzien van vele unieke illustraties en registers, gebonden en gestempeld.

Prijs f 38,95 Intekenprijs (tot 15 dec. '84) f 32,50

De auteurs trachten uit de vóórgeschiedenis van 1834, de zaak zelf en het vervolg daarop (het leven en werken van de kerken der Afscheiding) van verschillende kanten licht te laten vallen op de weg van de wederkeer, zoals die in de eerste helft van de vorige eeuw werd gegaan als de weg van de gehoorzaamheid van het geloof.

In hun Ten geleide schrijven de redacteuren: het woord wederkeer komen we telkens nog tegen in de meest gangbare bijbelvertaling (NBG). En dan juist in de betekenis waarin het door de afgescheidenen van de Ned. Herv. Kerk werd gebruikt, ook zó als het in de Schrift als een oproep klinkt: „Komt, laat ons wederkeren tot de HERE” (Hos. 6 : 1) en zoals het als een gebed tot God klinkt: „Brenge ons tot U weder, dan zullen wij tot u wederkeren”, (Klaagl. 5 : 21). Dat gebed heeft de Afscheiding beheerst. Die oproep heeft geklonken. De schrijvers zijn één in de overtuiging dat de Here God ook in 1834 dit gebed heeft willen horen en heeft willen verhoren in zijn Zoon, toen Hij door zijn Geest velen gewillig maakte de smalle weg te gaan van de gehoorzaamheid aan de oproep tot wederkeer.

vijlbriefhaarlem

druktechniek / publicaties / communicatie

Postbus 6080, 2001 HB, Telefoon 023 - 24 90 41

Draag
Uw
steentje
bij
voor
Opbouw

Geef een
adres door
van een
nieuwe
abonnee
– Dochter
– Zoon
– Familielid
– Vriend(in)?

Bouw aan Opbouw

☐ kennismakingsnummers
☐ abonnement

Naam .....

Adres .....

Postcode en plaats .....

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder post-
zegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum

Welke Ned. Geref. predikant wil mij bij zich in huis nemen tegen
een ruime beloning/vergoeding!?

En wil zij of hij mij aan werk helpen?

Brieven aan: Geert Algra, Haydnlaan 5, 3144 KM Maassluis of
telefonisch: telefoon 01899-25784 — (P.S. vragen naar Geert Algra.)

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur
ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor
verschijning van dit blad!

DRUKWERK

Kuize uit meer dan
1000
geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten

Bij geboorte
en huwelijk
ontvangt u een
felicitatie-
pakket.

**DRUKKERIJ
„STEENBERGEN”**
Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zelst
03404-22452 (sinds 1901)

Een nieuw positief modern uitgevoerd familieblad dat:
★ uitgaat van de Bijbel als Woord van God
★ degelijk wordt uitgevoerd
★ betrouwbaar is in journalistiek
★ rijk is in kleur en variatie
★ verschijnt om de twee weken
★ meer dan 20 rubrieken heeft: o.a. pastoraal bekeken,
de tuin, kinderen, vervolgverhalen, ingezonden
brieven, cultuur, de konsument, boeken, muziek,
puzzels, strips, etc. etc.
★ een blad is voor het hele gezin met 60 pagina's!

TERDEGE

HUWELIJK IN DE CRISIS

Vakant

Leraar zijn is g

**Er is een professioneel positief
christelijk familieblad dat zich bindt
aan het onfeilbare Woord van God!**

Princiep van karakter en kleurrijk uitgevoerd! Verschijnt om de twee weken.
Terdege wil een dam opwerpen tegen de verderfelijke invloed van o.a. roddelbladen.
TERDEGE wil tegen de stroom en de tijdgeest ingaan. Wij willen met uw gezin buigen
voor de normen van Gods Woord! Beslis nu en neem een abonnement.

ZES MAANDEN TERDEGE voor slechts f 43.25, twaalf maanden f 82.-
Al 20.000 abonnees gingen u in korte tijd voor.

Vul de bon in! Een postzegel is niet nodig en....
kruis uw schitterend welkomstgeschenk aan.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

geeft zich hierbij op als jaar* halfjaar* abonnee voor Terdege
* doorstrepen wat niet van toepassing is.

Welkomstgeschenk: ☐ 2 tinnen maatbekers
☐ 2 zwaarverzilverde theelepeltjes, met afbeelding van
koningin Wilhelmina en koningin Juliana

Terdege, Antwoordnummer 1039,
7300 VB Apeldoorn.

Bon

Op

